

Руските генерали И. Румянцев и А. Суворов във война и мир. Паралели. Парадигми

Станка Георгиева

General Russians P. Rumiantsev and A. Suvorov at war and peace. Parallels: Article examines the war between Russia and Turkey in 1768 – 1774 and signed a peace treaty between Jul 10 1774 in these extreme events if Russian generals Rumiantsev and Suvorov. Action by Russia and Turkey role generals interpreted together and evacuated in short and long term.

Keys words: war, and parallel

ВЪВЕДЕНИЕ

Предмет на настоящото изследване е Руско-турската война от 1768- 1774г., известна като Първата война на Екатерина II и сключения мирен договор на 10 юли 1774г. в село Кючук Кайнарджа, Силистренско, известен като Кючуккайнарджанския мир и ролята в тези 2 исторически събития на ген. П. А. Румянцев и ген. Ал. В. Суворов. Поставайки за първи път П. А. Румянцев и Ал. В. Суворов в центъра на събитията изследването иска да докаже изключителната им роля за успешното приключване на войната в полза на Русия, подготовката и подписването на мирния договор и в защита приложението на клаузите му. За изясняване и доказване на горната теза са използвани следните основни потатия: война, мирен договор, паралели, парадигми.

Използвани са документи и материали от кандидатската дисертация на Елена Йосифовна Дружинина "Кючуккайнарджийский" мир. Его подготовка и заключение", защитена през 1953г. и издадена като отделна книга през 1955г., както и редица информационни сайтове на български и руски език. Сред публикациите по тази тема можем да споменем автори пишещи на руски, турски, румънски, френски, немски, английски, български и др. езици[1]

ИЗЛОЖЕНИЕ

1. РУСКО-ТУРСКАТА ВОЙНА ОТ 1768-1774г.

1.1. Обща характеристика на войната. Руско-турската война от 1768-1774г.[2] се води от руската императрица Екатерина II и турските султани Мустафа III и Абдул Хамид I. Театърът на военните действия е много широк: като се започне от Грузия и Кабарда, по суша, премине се през целия Кавказски и Прикавказски район, Кубан, Запорожието, Крим, Подолието на р. Буг и Днестър, Бесарабски Буджак, Молдова и Влашко, Северна и Южна Добруджа, Южна Гърция/Морея/, и по море: Азовско, Черно, Бяло и целия Средиземноморски Архипелаг. За първи път руският Северен флот под командата на граф Алексей Орлов/Г. А. Спиридов, С. К. Грек/ преминава от Балтийско в Северно море, през Атлантическия океан, през Гибралтар и се установява в Средиземно море, разбивайки на няколко пъти турския флот/Чешме/. Завладени са почти всички гръцки острови в Архипелага/80 броя/. Блокирани са Дарданелите. Сухопътната руска армия завладява Кримския полуостров, Кавказ, Севернотопричерноморие, Влашко и Молдова. Целият ляв бряг на река Дунав е овладян от русите. Главната квартира на руската армия се установява в гр. Яш. През 1773-1774г. войските на ген. П. Румянцев на няколко пъти форсират река Дунав и проникват на българска територия. Решителното сражение става през 1774г. пред с. Козлуджа, където ген. А. Суворов разбива елитните турски части и принуждава турците да седнат на масата за преговори.

1.2. Причини за войната. Османската империя се създава като заграбва чужди земи на 3 континента и след това се опитва да ги "брани" като свои. През 17в. турското нашествие в Европа е спряно и започва нейното изтласкване от заграбените земи. Появява се и се развива националноосвободително движение готвещо се да

възстанови свободата и независимостта на поробените страни и народи. С Карловацкия мирен договор от 26 януари 1699г., сключен между Австрия и Турция се слага началото на т.н. "източен въпрос" в северозападна посока. Обективността налага и в "североизточна посока" да се пресече османската инвазия и да започне изтласкването ѝ. Южно-руските земи, земите в Севернотопричерноморие са изконни руски земи, които служат като буферна зона между руси, турци и татари. Те възпрепятстват излиза на Русия на "топло море". Стратегическата идея на Петър I за излаз на Черно море се поема и продължава във външната политика на императрица Екатерина II и нейните министри и приближени М. И. Воронцов, И. Панин, А. Безбородко, братя Орлови, Г. Потьомкин и др.

Южно-руската граница, черноморския проблем, кримските татари, съдбата на поробените народи на Балканите и в Кавказ, са важни елементи на "източния въпрос" за Русия в средата на 18 век. Но тя има и много други важни международни проблеми, свързани с отношенията ѝ с Полша, Швеция, Франция, Австрия. Във вътрешно-политически план страната има нужда и от сваляне на социалното напрежение и уреждане положението на селяните. Затова Русия не планира война със Турция в средата на 18в. Тя ѝ е наложена отвън.

Османската империя, която започва да губи територии в Европа, е разтревожена от укрепването на руските позиции в Полша, от засилване на влиянието ѝ сред ногаите в Крим и сред населението в Кубан и Кавказ. Затова водена от тезата, че "най-добрата отбрана е нападението", тя е инициаторката на войната от 1768-1774г.

1.3. Повод за войната. Повод за войната е един инцидент на полско-турската граница към който Русия няма абсолютно никакво отношение. Тя подкрепя полския крал Станислав Август Понятовски, срещу управлението на който се е образувала шляхтична опозиция наречена Барска конфедерация. По молба на крал Ст. Понятовски, личен приятел на Екатерина II, Русия изпраща в Полша войски, сред командирите на които е ѝ 39 годишния полковник Ал. Суворов. Руснаците разбиват конфедератите и една част от тях, за да се спасят побягват към Турция. Украинските казаци преследват бягащите към турската граница за плячка и нападат и разрушават крепостта Балта/Белци/, принадлежаща на кримския хан, васал на Турция, където се укриват бежълците. Турция обвинява за това нападение руските войски и иска от руския резидент в Цариград Алексей Михайлович Обресков/с 30 годишен стаж там/, обещание за незабавно извеждане на руските войски от Полша. Обявявайки се в защита на конфедератите Турция се стреми да присъедини полското Подолие и други руски и украински земи. Отказът на А. М. Обресков да удовлетвори искането на Турция без официално разрешение от Петербург, води до арест на всички членове на руската мисия в Цариград /Мчовека/, и обявяване на война на Русия. Това става на 25 септември 1768г.

1.4. Ход на военните действия. Войната по сухо се води на няколко фронта: Украинско- Кримски, Молдавско-Придунавски и Кавказки. Командири на руските армии на първите 2 фронта са: А. М. Голицин, П. А. Румянцев, И. И. Панин. Командири на 3-я фронт са: Н. Ф. Мадема, Г. Г. Тотлебен. Балтийският флот се отправя към Средиземно море, командван от граф Ал. Орлов и адмиралите Г. А. Спиридов и С. К. Грек.

На страната на Русия действат Грузия и Долнодуванските княжества Влашко и Молдова, васали на Турция, а на страната на Турция - кримският хан Герай. Англия изпраща "водители" на руските кораби, с надежда за руска помощ в Северна Америка.

Определяйки целите и мотивите за войната руският Военен съвет поставя акцент на тезата да се възползва от вътрешните противоречия на Османската империя и по-точно на симпатиите на угнетените от Турция народи на Балканите, в Архипелага и в Кавказ. В тази насока е подготвен и специален Манифест от името на Екатерина II към подтиснатите народи в Османската империя.

Турция разполага с 600 000 войска: пехота, конница, флот, артилерия, които са на добро равнище. Еничарите са 80 000 човека. Леката конница-спахиите са 20 000

човека. Кримското ханство има войска около 60 000 човека, кюрдите изпращат около 25 000 човека, а туркмените - 10 000 войни. Равнището на турския генарилитет е сравнително високо. Но главнокомандващите /такива са великите везири/ на турската армия не се оказват на равнище. Сменят се 7 паши, един от друг по-неподходящи и корумпирани: Гамза паша, Ресми Ахмед, Емин паша, Мохамед Емин, Бостанджи Али, Халил паша, Салихар Мохамед и накрая - Мусхин Заде, който приключва войната.

По всички направления по суша и вода, русите имат успехи. През септември. 1769г. става разместване в командването като ген. П. Румянцев е назначен за командващ Първа руска армия, а П-ра е поверена на Петър Иванович Панин, брат на канцлера Никита Панин.

1.4.1. П. Ал. Румянцев. Петър Александрович Румянцев-Задунайски[3] е роден на 4 януари 1725г. и умира на 8 декември 1796г. Влиза в анализите на руската история като велик пълководец, вторият поред след М. Воронцов генерал-фелдмаршал/1770г./ от времето на Екатерина II, дипломат и баща на бъдещия канцлер на Русия при Александър I, Николай Петрович Румянцев и на държавния деец и дипломат Сергей Петрович Румянцев. По произход е болярин от Новгород. Дворянско звание получава заедно с баща си, Александър Иванович Румянцев, също военен, след руско-финската война при Петър I през 1744г. Не се ползва от любовта на Екатерина II и нейният фаворит Григорий Патьомкин, т.к. е бил приближен на Петър III, но тя уважава неговия талант и реалистичен подход, и ползва неговите разностранни способности, отчитайки верността му към трона. За него са верни думите на поета М. Ю. Лермонтов "слуга царя, отец солдатом". С подкрепата на братя Орлози е назначен за генерал-губернатор на Малорусия, пост който запазва да смъртта си и прави изключително много за уреждане на отношенията на русите с украинците, казачеството и татарите. Прави първите статистически анкети и преброяване по селища в териториите, които управлява.

В началото на руско-турската война от 1768-74г. командва 2-а армия, която се насочва към Азов, а от август 1769г. - 1-а армия. През лятото на 1770г. на три пъти разбива многократно превъзхождащите сили на турско-татарската коалиция при Рябая Могила, Ларга и Кагул и разчиства от тях целия долнодунавски ареал. През 1773 и 1774г. действа с войските си и на юг от р. Дунав. Войските му достигат до главната квартира на турската армия - гр. Шумен, което принуждава турска страна да сключи мир. Ген. фелдмаршал П. Румянцев получава най-широки пълномощия от страна на Екатерина II за воденето на преговорите и сключването на мира, което става на 10 юли 1774г. в неговата главна квартира в село Кючуккайнарджа, на 25 км. от гр. Силистра. Договърът е образец на дипломатическо майсторство и принос в международното право. И до днес всеки историк, който се занимава с историята на Европа във втората половина на 18 век цитира този документ, който е водораздел във историята не само на Русия и Турция, но и в историята на света.

По време на тази война ген. П. Румянцев развива и прилага на практика редица нови идеи за строежа на армията и нейното поведение на бойното поле. Той предпочита даване на "решително сражение" на противника и неговото поголовно унищожаване, като сигурен път за достигане на победата. Държи изключително много на материалната обезпеченост, оборудването, снаряжението и възпитанието на войниците. В тактиката на боя предпочита бързата подвижност на каретата, умелото съчетаване на фронталните и флангови удари, създаване и използване на резервите, умелото организиране на взаимодействието на различните родове войски, особената роля на леката кавалерия и използването от нея на хладно оръжие. Тези свои идеи, проверени на практика, той обобщава и публикува в трудовете си: "Инструкции"/1761/, "Служебният ред"/1779/, "Мисли"/1777/. които са използвани за разработка на уставите в руската армия.

Когато 1-ва армия се прехвърля на юг от р. Дунава, П. Румянцев всъщност навлиза в т.н. укрепен крепостен четириъгълник от турците - Силистра, Русе, Варна, Шумен,

където са съсредоточени огромни турски сили и бойна техника. Той преценява, че на русите няма да достигнат сили и време, да подлагат на обсада всяка от тези крепости, за да стигнат русите по-скоро до сключване на желаня мир, крайно необходим при създадалата се ситуация в Поволжието с въстанието на Е. И. Пугачов, дележът на Полша, отхвърлянето на постигнатите споразумения с татарите в Крим, натискът на "съюзниците" - Прусия и Австрия и на противници като Франция и "неутрална" Англия. Натискът от Военния съвет и претенциите на братя Орлови за завземането на Цариград, отхвърля като нереалистични.

След тази война П. Румянцев е назначен за командващ на тежката кавалерия. През II-та Екатеринава война срещу Турция, продължава да командва Н-ра армия, въпреки че Г. Потьомкин му предоставя съвсем малко войска и поставя второстепенни задачи.

1.4.2. Ал. В. Суворов. Александър Василевич Суворов /13/24/ ноем. 1729 - 6/18/ май 1800/ е велик руски пълководец, един от създателите на модерната руска армия през 18 в., третият руски генерал-фелдмаршал при им. Екатерина II и първият руски генералисимус при император Павел[4]. Заради изключителни военни победи получава званията граф Римник/1780/ и княз Италийски/1799/. Роден е в гр. Москва в дворянско семейство. Баща му - Василий Иванович/1705-1775/ е ординарец на Петър I, а след това генерал, сенатор, прокурор, главен интендант, генерал-губернатор. Ал. Суворов е записан в гвардейския Симеоновски полк, в който служи като капрал от 1748г. Преминува през различни служби и длъжности - продоволствие, снабдяване, рекрутиране на новобранци, щабен офицер и др. През 1763-1769г. с чин полковник е командир на Суздальския пехотен полк в Нова Ладога. Тук експериментира своята нова система за боева подготовка и възпитание на войските: бързи преходи, нощни действия, преодоляване на препятствия и др. Изхождайки от максимата "трудно на учение, лесно в боя" той съставя бойната инструкция "Полковото обучение". През 1768г. е прехвърлен в Смоленск, а от там в Полша за борба с Барската конфедерация. През 1770 г. е произведен в генерал-майор и продължава да действа в Полша. По негова молба е изпратен на театъра на бойните действия в 1-ва армия на фелдмаршал П. А. Румянцев. През нощта на 10 май 1773г. А. Суворов е изпратен с малък отряд на разузнаване в района на гр. Тутракан. Но той пленява речната турска флот/50 съда и лодки/ и превзема града, пленявайки 16 турски оръдия и 10 знамена. На главнокомандващия и императрицата изпраща съобщение: "Слава Богу! Слава Вам. Тутракай взятъ и я там"! Но за неизпълнение на заповед е даден на военен съд, който присъжда смъртна присъда. Императрица Екатерина II, анулира същата с думите: "Победителите ни ги съдят!" На 17/28 юни 1773г. А. Суворов за втори път превзема Тутракан и унищожава гарнизона в него. На 3 септември 1773г. нанася поражение на турците при гр. Хърсово., един от плацдармите на руските войски за прехвърляне на юг от река Дунав. Решаваща за изхода на войната за русите е победата на ген. А. Суворов, удържана на 10 юни 1774г. при с. Козлуджа, където със своя 18 хиляден отряд обръща в бягство 40 хилядната елитна турска армия.

През август 1774г. А. Суворов е командирован на Урал за потушаване въстанието на Е. И. Пугачов. Тъй като водачът е бил предаден и пленен от своите съратници А. Суворов го отвежда в гр. Симбирск, а от там го препраща в Москва, окован в желязна клетка, където Военния съвет го осъжда на смърт чрез членоотделяне.

През 1775г. ген. А. Суворов командва всички руски войски в Поволжието, а през 1776г. и Кубанския и Кримския корпуси. С военни средства той подготвя присъединяването на Крим и другите отвоювани от турците руски земи към Русия. При Втората война на Екатерина II /1787-1791г./ А. Суворов отбранява Херсоно-Кинбурнския район. На 1/12 окт. 1787 Суворов възпира и разгромява турският десант на т.н. Кинбурнска коса. После във взаимодествие с австрийската армия разбива турците при Фокшани - 21 юли 1789, а на 11 септ. разгромява 90 хилядна турска армия при Римник. През зимата на 1790г. превзема Измаил. На 24 октомври 1794г. щурмува през

предградията Прага, Варшава и я превзема. В писмо до императрица Екатерина пише: "Ура! Варшава е наша!" А тя му отговаря: "Ура! Федмаршал Суворов!" Това е новият военен ранг на победителя. Ген. А. Суворов командва всички войски в Полша и Украйна. Тук пише своя труд "Науката да се побеждава", своеобразен войнишки учебник. Близкият бой, щиковата атака, изненадата, бързината и натискът са в основата на технологията на боя, според Суворов. По време на им. Павел I А. Суворов е командир на руските войски в Италианския и Швейцайския поход. За победите си в тях той получава чин генералисимус/1799/. През май 1800г. генералисимус А. Суворов умира от раните си и е погребан в Петербург.

2. **МИРЪТ.** Мирният договор от Първата война на Екатерина II с Османската империя е сключен на 10 юли 1774г. в с. Кючуккайнарджа, Силистренско от ген. П. Румянцев, ген. В. Репин и Хр. Петерсън от руска страна и от турска страна - от великият везир Мухсин Заде, Ресми Ахмед и Ибрахим Мюниб. Като дипломат и пълководец ген. П. Румянцев получава титрлата Задунайски и още 12 "милости" на Императрицата.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Сравненията и съпоставките между воюващите страни и руските генерали П. Румянцев и А. Суворов, налагат определени констатации и изводи, като:

1. Първата война на Екатерина II /1768-1774/ и сключеният мир след нея засягат един огромен географски параметър от Европа, Азия, Африка. Забележително е това, че още тогава се появяват фрагментите на: полския, кримския, кавказкия, грузинския, арменския, черноморския, божигробския, татарския, казашкия и редица др., въпроси, които и днес вълнуват не само историците, но са една рефлексия от миналото върху днешния ден - останали недоразяснети и недорешени и достойни за политически и исторически паралели и парадигми.

2. Дейността на руските генерали П. Румянцев и А. Суворов по време на войната и сключването на мирния договор и защита приложението на неговите клаузи е образец на войнска чест и доблест и пример за подражание. Русия заслужено оценява тяхната пълководческа и дипломатическа дейност. Те са гордост за целия европейския свят, защото защитават правото на народите за свобода и независимост. Но може би скромността и жертвоготовността в името на Родината, свободата и щастието и другите хора е тяхното най-човешко и най-значимо качество. След битката при Измаил главнокомандващият на руската армия княз Г. А. Потьомкин прегръща ген. А. Суворов и го пита: "С какво мога да Ви награда за Вашите заслуги ?" Великият пълководец отговаря скромно: "С нищо. Аз не съм търговец и не съм дошъл тук да търгувам. Освен Бога и Господарката/Екатерина II/, никой не може да ме награди!".

Изминали са 240 години от тези събития, но поуките от тях са живи. Нека да не се забравят.

ЛИТЕРАТУРА:

[1] - www.wikipedia.org

[2] - Энциклопедия. Я познаю мир. Иллюстрированная хроника России. М., 2002, с. 461-466.

[3] - Советская историческая энциклопедия т. 12, М., 1969, с. 398-309.

[4] - Советская историческая энциклопедия. т. 13, М., 1971, с. 909-910.

За контакти:

д-р Станка Н. Георгиева, гр. Силистра, ул. Янко Тодоров 32, вх.1, ап.1, тел. 086/83-30-49, e-mail: georgievi_3@abv.bg

Докладът е рецензиран.